

Preobrazba gorskega pastirsko poseljenega območja Slovenije

Metod Vojvoda*

Celotna slovenska alpska regija doživlja v zadnjih desetletjih korenito prebivalstveno, družbeno-socialno in gospodarsko preobrazbo. Intenzivne spremembe se uveljavljajo tudi v sezonsko poseljenem pašnem območju. Tradicionalno planinsko gospodarstvo je še vedno več ali manj živo na 3% slovenskega gorskega pašnega sveta. Gospodarski pomen alpske subekumene pa dobiva nove razsežnosti. Deagrarizacija sicer zmanjšuje pomen in obseg prvotne pašniške funkcije v gorskem območju, industrializacija in urbanizacija dolinskih in kotlinskih območij pa oživljata vedno večji interes družbe, da postane gorski sezonsko poseljeni pašni svet rekreacijsko zaledje urbaniziranih območij. Pomembnost gorskega sveta je bila s svojo specifičnostjo izpričana med narodnoosvobodilno vojno in v novem konceptu splošnega ljudskega odpora vloga teh območij ne bi smela biti zanemarjena.

Raziskava ima namen preučiti prepletanja procesov, ki se odvijajo v alpskem subekumenskem pasu, to je upadanje primarne in vznikanje turistične funkcije želi tudi opredeliti regionalne razlike, ki so rezultat intenzivnosti posameznih procesov. Nekontrolirano širjenje turističnih naselij v gorski pašni zoni povzroča občutne posledice, ki večidel vodijo k degradaciji okolja. Zato želimo v raziskavi opozoriti tudi na principe zaščite okolja.

Za dosego postavljenega smotra raziskave bomo uporabili naslednje metode: statistično obdelavo podatkov, terensko anketiranje uporabnikov pašnega sveta in kartiranje pomembnih planin.

Metodologija bo temeljila na obdelavi in primerjavi statistike o pašni živini. Analizirali bomo posamezne elemente, kot so: delež in vrsta živine na planinah leta 1973, gibanje števila živine med 1966—1973, delež živine, ki še odhaja iz dolin na planine, gibanje števila planinskega osebja, proizvodna usmerjenost planin ter organizacijske oblike. Z analizo bo mogoče opredeliti razvoj planinskega pašništva. Absolutno ukinjanje in opuščanje planin kaže na zmanjševanje agrarne funkcije, delež travne ruše na glavo normalne živine pa ilustrira obstoječi pašni potencial posameznih planin.

Poskus ovrednotenja posameznih elementov in kazalcev bo omogočil kmetijsko valorizacijo posameznih planin.

Turistično funkcijo planinskega sveta bomo osvetlili s posameznimi turističnimi kazalci ali z opredelitvijo posameznih turistično pomembnih danosti. Med nje smo vključili: obseg travne ruše, tipi in delež prenočitvenih kapacitet, prisotnost planšarskih stanov kot potencialnih turističnih objektov, izkoriščenost prenočišč ter prometna dostopnost planin.

Primerjava obeh valorizacij bo omogočila regionalizacijo gospodarsko aktivnih in razvojno perspektivnih območij planinskega sveta in

* dr., profesor pedagoške akademije, Pedagoška akademija v Ljubljani, Stari trg 34, 61000 Ljubljana, YU.

izločitev vseh tistih območij, ki so zgubila nekdanjo primarno agrarno funkcijo ter niso vabljava za turistično-rekreacijsko dejavnost.

Gospodarsko perspektivnim območjem planinske subekumene velja tudi posebna pozornost glede varstva okolja. Proces, ki oživljuje planinski svet, še niso zajeli širših območij. Zato je nujno, da takoj na začetku pričakovanega poseganja v planinsko okolje, določimo ustrezne mere varovanja okolja in se izognemo negativnim posledicam.

Preobrazba obmestij slovenskih mest s črno gradnjo

Marjan R a v b a r*

Na Inštitutu za geografijo univerze v Ljubljani smo v preteklem letu, ob finančni pomoči Raziskovalne skupnosti Slovenije — Sklada Borisa Kidriča, izdelali študijo, ki je poskušala osvetliti tisti del individualnih novogradenj, ki nastajajo na neplanski ali nedovoljen način. Novo nastajajoče skupine hiš v starih naseljih namreč polnijo pokrajino in rušijo obstoječa razmerja. Ta oblika urbanizacije je v Sloveniji tako pomembna in trajna, da pomeni enega od temeljnih problemov pri raziskovanju in načrtovanju urbanizacijskih procesov. Problem stihijske ali črne gradnje smo proučevali predvsem z geografskega vidika. S črnimi gradnjami se spreminja podoba naselij, kar se kaže v fiziognomiji pokrajine. Deformacije nastopajo v agrarnem, kakor tudi v urbanem prostoru. Takšna urbanizacija pokrajine ima naslednje negativne učinke v okolju:

1. kazi fiziognomsko podobo pokrajine;
2. zmanjšuje funkcijsko vrednost zemljišča;
3. načrtovalcem pri regionalnem razvoju naselij in poseljenosti Slovenije ustvarja probleme, ki so včasih nepremostljivi;
4. onesnažuje človekovo okolje (predvsem podtalnico, pa tudi estetsko podobo naselij).

Z rastjo stihijsko grajenih stanovanjskih hiš se širi, posebno ob komunikacijah, tip razloženih naselij. S črno gradnjo počitniških hišic pa se širi tip raztresene gradnje tudi v turistično najbolj atraktivnih območjih Slovenije.

Naselja (mesta), obrobljena s črno gradnjo, so danes nedvomno tipičen odraz urbanizacije v Sloveniji. Večidel je ta pojav posledica ekonomskega razvoja (zemljiška renta oziroma cena zemljišča), industrijskega razvoja in razvoja terciarnih dejavnosti in hitrega preslajanja kmečkega prebivalstva v nekmečke poklice.

Ta proces je zatekel stanovanjsko in urbanistično politiko popolnoma nepripravljen. Potek urbanizacije v Sloveniji je bil vse preveč spontan. To nas obvezuje, da v prihodnosti našo urbanizacijo zavestneje usmerjamo, vendar brez pretiranih administrativnih ukrepov.

* prof. geografije. Zavod za spomeniško varstvo SRS, Ljubljana, Plečnikov trg 2.